مقاله پژوهشی
مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان
دوره ۲۴، دی ۱۴۰۴، ۹۵۴-۹۳۷

روابط ساختاری سرمایه روان‌شناختی و توانایی بخشش بر توان‌مندی خانواده با میانجی‌گری معنای زندگی و راهبردهای مقابله‌ای مذهبی: یک مطالعه توصیفی

صفورا اصغرپور[۱] ، امیر قربان‌پور لفمجانی[۲] ، سجاد رضایی[۳]

دریافت مقاله: ۱۴۰٤/۰۱/۰۵ ارسال مقاله به نویسنده جهت اصلاح: ۱۴۰٤/۰۳/۱۰ دریافت اصلاحیه از نویسنده: ۱۴۰٤/۱۰/۰۱ پذیرش مقاله: ۱۴۰٤/۱۰/۰۳

چکیده

زمینه و هدف: اهتمام ویژه به بنیان خانواده، ناشی از اهمیت آن در تربیت فرد است. هدف پژوهش حاضر تعیین روابط ساختاری سرمایه روان‌شناختی و توانایی بخشش بر توان‌مندی خانواده با میانجی‌گری معنای زندگی و راهبردهای مقابله‌ای مذهبی بود.

مواد و روش‌ها: پژوهش توصیفی- همبستگی حاضر از نوع مدل‌یابی معادلات ساختاری بود. در این مطالعه ۴۰۰ نفر از کارکنان متأهل دارای فرزند دستگاه‌های اجرایی رشت در سال ۱۴۰۴ به صورت تصادفی انتخاب شدند. ابزارهای مورد استفاده شامل پرسش‌نامه‌های سرمایه روان‌شناختی Loutans و Avolive (۲۰۰۷)، بخشش Rye و همکاران (۲۰۰۱)، توان‌مندی خانواده Sham و همکاران (۲۰۰۱)، معنای زندگی Steger و همکاران (۲۰۱۰) و راهبردهای مقابله مذهبی Pargament و همکاران (۲۰۰۰) بود. برای تحلیل داده‌ها از روش همبستگی Pearson و مدل‌سازی معادلات ساختاری استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج حاکی از اثر مستقیم سرمایه روان‌شناختی بر توان‌مندی خانواده (P=۰/۰۱۶، β=۰/۲۴۱) و توانایی بخشش بر توان‌مندی خانواده (P=۰/۰۰۸، β=۰/۲۷۲) بود. اثر غیر مستقیم سرمایه روان‌شناختی بر توان‌مندی خانواده از طریق حضور معنا ۰/۱۶۲۰ و جستجوی معنا ۰/۱۰۸۵ و از طریق مقابله مذهبی مثبت برابر ۰/۱۴۵۲ به‌دست آمد. اثر غیر مستقیم توانایی بخشش بر توان‌مندی خانواده از طریق حضور معنا ۰/۱۷۱۰، جستجوی معنا ۰/۱۴۲۶ و از طریق مقابله مذهبی مثبت برابر ۰/۱۲۵۴ به‌دست آمد که از لحاظ آماری معنادار بودند (P<۰/۰۵).

نتیجه‌گیری: نتایج نشان‌دهنده نقش میانجی‌گری معنای زندگی و مقابله مذهبی مثبت در تأثیر سرمایه روان‌شناختی و بخشش بر توان‌مندی خانواده است. لذا تقویت متغیرهای واسطه‌ای می‌تواند در طراحی برنامه‌های ارتقاء سلامت و استحکام خانواده مؤثر باشد.

واژه‌های کلیدی: سرمایه روان‌شناختی، توان‌مندی خانواده، توانایی بخشش، معنای زندگی، راهبردهای مقابله‌ای مذهبی

ارجاع: اصغرپور ص، قربان‌پور لفمجانی ا، رضایی س. روابط ساختاری سرمایه روان‌شناختی و توانایی بخشش بر توان‌مندی خانواده با میانجی گری معنای زندگی و راهبردهای مقابله‌ای مذهبی: یک مطالعه توصیفی. *مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان*، سال ۱۴۰۴، دوره ۲۴، شماره ۱۰، صفحات: ۹۵۴-۹۳۷.

۱- دانشجوی دکتری، گروه روان شناسی و مشاوره، واحد تنکابن، دانشگاه آزاد اسلامی، تنکابن، ایران

۲- (نویسنده مسئول) دانشیار، گروه روان شناسی و مشاوره، واحد تنکابن، دانشگاه آزاد اسلامی، تنکابن، ایران و دانشکده ادبیات و علوم‌انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران

تلفن: ۰۱۳-۳۳۶۹۰۲۷۴، پست الکترونیکی: qorbanpoorlafmejani@guilan.ac.ir

۳- دانشیار، گروه روان شناسی و مشاوره، واحد تنکابن، دانشگاه آزاد اسلامی، تنکابن، ایران و دانشکده ادبیات و علوم‌انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران

مقدمه

یکی از سازه‌هایی که خانواده را به سمت مراقبت، تاب‌آوری و حل مسأله هدایت می‌کند، توان‌مندسازی خانواده (Family strength) است (۱). چنان‌که اجرای این طرح یعنی افزایش توان‌مندی خانواده با هدف افزایش دانش، انگیزه، خودکارآمدی و خودکنترلی پیشگیرانه اجرا شود (۲)، توانایی حل مشکلات، حفظ و تداوم خانواده را در پی خواهد داشت (۳). در واقع توان‌مندی خانواده باعث بهبود سطح عملکرد زوجین، کاهش چالش‌های درون خانواده و افزایش کیفیت زندگی می‌شود (۴). بنابراین، خانواده‌ها با توان‌مند شدن می‌توانند علاوه بر حل مشکلات و تعارضات خانوادگی، با ارتقاء سطح عملکرد اعضای خانواده در برابر آسیب‌هایی مانند طلاق عاطفی و سایر عوامل فشارزای روانی که اعضای خانواده را تهدید می‌کند، از خود محافظت نمایند (۵).

تحقیقات انجام شده نیز نشان می‌دهد توان‌مندی خانواده با همراهی صمیمیت و سازگاری اعضای خانواده علاوه بر توانایی حل مشکلات و ثبات در تربیت فرزند (۶)، می‌تواند به سازگاری اعضاء با یکدیگر (۷)، توانایی حل مشکلات، برقراری ارتباط مؤثر و کنترل منابع حمایتی مورد نیاز کمک کند (۸). یکی از عواملی مهم اثرگذار بر توان‌مندی خانواده، سرمایه روان‌شناختی (Psychological capital) است که بر چهار مفهوم مثبت زندگی انسان یعنی امید، خوش بینی، تاب‌آوری و خودکارآمدی مبتنی بوده (۹) و با ویژگی‌هایی مانند اعتقاد فرد به تجربیات خود جهت دست‌یابی به موفقیت و هدف‌مند در پیگیری اهداف تعریف می‌شود (۱۰). شواهد پژوهشی رابطه‌ی معناداری را بین سرمایه‌ی روان‌شناختی و توان‌مندی خانواده (۱۱)، تأثیر سرمایه روان‌شناختی بر روابط اعضای خانواده (۱۲)، عملکرد والدین و کودک (۱۳)، مقابله با اضطراب، تنش‌ها، تاب‌آوری و تعارض‌ها (۱۴)، افزایش معنا وکیفیت زندگی (۱۵) را نشان می‌دهند.

بنابراین، سرمایه‌ی روان‌شناختی یکی از مهم‌ترین ویژگی‌هایی است که باعث سازگاری افراد در شرایط سخت زندگی، کاهش موقعیت استرس‌زا و استحکام بنیه‌ی خانواده می‌شود که در این ارتباط یکی از مهم‌ترین راهبردهای مؤثر، بخشش (Forgiveness) می‌باشد (۱۶). در واقع با شناخت جایگاه ویژه‌ی بخشش و اعتقاد اعضای خانواده به آن (۱۷) و شناخت عوامل درون فردی مؤثر بر آن به عنوان یک متغیر مبتنی بر ارزش‌های انسانی می‌توان به حفظ بنیان خانواده کمک کرد (۱۸). بخشش علاوه بر عاملی مهم در تعدیل روابط نزدیک بین افراد (۱۲)، به عنوان مسیری قدرت مند برای پایان دادن به یک رابطه آسیب دیده و در نهایت افزایش رضایت اعضای خانواده به شمار می‌رود (۱۹). چنان‌که پژوهش Fincham و همکارانش نیز مشخص کرد که بین کیفیت روابط زناشویی و بخشش رابطه معناداری وجود دارد (۲۰). با توجه به بررسی پیشینه و مروری کوتاه بر نظریه‌ها و مدل‌های حوزه توان‌مندی خانواده، از متغیرهایی که در رابطه‌ی سرمایه روان‌شناختی و بخشش با توان‌مندی خانواده امکان میانجی‌گری دارد، معنای زندگی (Meaning of Life) و راهبردهای مقابله‌ای مذهبی (Religious coping strategies) است. زیرا امید، تاب‌آوری، خوش‌بینی و خودکارآمدی افراد در مواجهه با فشارها متأثر از میزان حمایت افراد و هم‌چنین معنایی است که افراد برای زندگی تصور کرده (۲۱) و باعث افزایش معنویت در زندگی و در نهایت بهبود مؤلفه‌های سرمایه روان‌شناختی و هم‌چنین افزایش رفاه روانی انسان می‌گردد (۱۶).

راهبردهای مقابله‌ای مذهبی نیز شامل استفاده از راهبردهای شناختی، رفتاری و مبتنی بر باورها یا اعمال مذهبی است و فرد را در جهت مدیریت و کاهش تنش‌های عاطفی و روانی راهنمایی

CCBY-NC.4.0 DEED

می‌کند (۲۲). چنان‌که افرادی که دین را بسیار ارزشمند می‌دانند و از راهبردهای مقابله‌ای مذهبی استفاده می‌کنند در سطح بالاتری از بهزیستی روان‌شناختی قرار دارند (۲۳). بر اساس آموزه های اسلامی، علاوه بر نقش الگوگیری از رهبران دینی در مبارزه با مشکلات، سختی‌ها و ناملایمات زندگی (۲۴)، سازگاری افراد در زندگی با سطح دین‌داری آن‌ها ارتباط دارد (۲۵). چنان‌که بررسی نتایج برخی از تحقیقات نیز حاکی از افزایش رضایت از زندگی با ایجاد امیدواری و معنای زندگی (۲۶)، ارتباط الگوهای ارتباطی خانواده و معنای زندگی (۲۷)، ارتباط معنای زندگی با انسجام خانواده (۲۸)، ارتباط سبک‌های مقابله مذهبی با کیفیت زندگی (۲۹)، ارتباط توان‌مندی خانواده با بهبود سطح عملکرد درون خانواده (۳۰) و اثر مستقیم مؤلفه‌های جهت‌گیری مذهبی بر عملکرد خانواده (۳۱) است. بر این اساس پژوهش حاضر با هدف تعیین روابط ساختاری سرمایه‌ی روان‌شناختی و توانایی بخشش بر توان‌مندی خانواده با میانجی‌گری معنای زندگی و راهبردهای مقابله‌ای مذهبی انجام شد.

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر از نوع توصیفی و مبتنی بر روش مدل‌سازی معادلات ساختاری بود. ابتدا این مطالعه در کمیته‌ی اخلاق دانشگاه آزاد اسلامی واحد تنکابن با کد اخلاق IR.IAU.TON.REC.1401.075 به تصویب رسید. کلیه کارکنان متأهل دارای فرزند از پنج دستگاه‌های اجرایی (سازمان بهزیستی، سازمان آموزش و پرورش، دانشگاه آزاد اسلامی، کمیته امداد امام خمینی(ره) و صدا و سیمای مرکز استان گیلان) شهرستان رشت در سال ۱۴۰۴ جامعه آماری این مطالعه را تشکیل می‌دادند. بر اساس دیدگاه Bentler و Chou، حجم نمونه‌ی لازم برای مدل سازی معادلات ساختاری تقریباً سه برابر تعداد گویه‌های کلیه ابزارهای به کار رفته در پژوهش می‌باشد (۳۲)، که در نتیجه نمونه ای ۲۰۷ نفری برای این پژوهش مناسب قلمداد شد. ولی با در نظر گرفتن جنسیت، ریزش پرسش‌نامه‌ها و در جهت تعمیم‌پذیری بیشتر نتایج، نمونه‌ای ۴۰۰ نفری (۲۰۰ نفر مرد و ۲۰۰ نفر زن) با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شد. از جمله اصول اخلاقی لحاظ شده در این مطالعه اختیاری بودن مشارکت شرکت کنندگان در پژوهش، رعایت اصول رازداری و جلب رضایت آگاهانه آزمودنی‌ها بود. از نمونه‌ها ویژگی‌های جمعیت شناختی مانند جنسیت، سطح تحصیلات و تعداد فرزند نیز گردآوری شد. هم‌چنین، ابزارهای گردآوری داده ها به صورت زیر بودند:

مقیاس توان‌مندی خانواده (Family Strength Scale)؛ این پرسش‌نامه توسط Sham و همکاران در سال ۲۰۰۱ طراحی شد. ابزاری ۲۰ ماده‌ای که توان‌مندی خانواده را در ۶ خرده مقیاس (ارزش، تعهد به رشد، تعهد به ثبات، حل تعارض/ ارتباطات، تعامل مثبت/ قدردانی و گذراندن وقت با هم) اندازه‌گیری می‌کند. بیشتر مطالب از دیدگاه همسران در مورد قابلیت‌های خانواده و ارتباط آن‌ها با یکدیگر نوشته شده است. پاسخ به سؤالات بر اساس مقیاس لیکرت در ۵ سطح (کاملاً موافق (۵)، موافق (۴)، نظری ندارم (۳)، مخالف (۲)، کاملاً مخالف (۱)) است. حداقل نمره ۲۰ و حداکثر نمره ۱۰۰ است که از مجموع نمرات به دست می آید. نمره بالاتر به معنای توان‌مندی بیشتر است (۳۳). در پژوهش Khoshroo و همکاران بررسی همسانی درونی داده‌های ۳۹۵ نفر و پایداری توان‌مندی خانواده و خرده مقیاس‌های آن با روش بازآزمایی دو هفته‌ای بر روی۵۰ آزمودنی ارزیابی شد که نشان‌دهنده پایداری قابل قبول آن بود که ۰/۹۲ گزارش شده است (۱۱). در پژوهش حاضر نیز پایایی پرسش‌نامه بر اساس آلفای کرونباخ ۰/۸۷ به‌دست آمد.

CCBY-NC.4.0 DEED

پرسش‌نامه‌ی سرمایه‌ی روان‌شناختی (Psychological Capital Questionnaire): این پرسش‌نامه توسط Luthans و همکاران در سال ۲۰۰۷ طراحی شد و داری ۲۴ گویه و ۴خرده مقیاس امیدواری (۶ سؤال)، تاب‌آوری (۶ سؤال)، خوش‌بینی (۶ سؤال)، خودکارآمدی (۶ سؤال) است که آزمودنی به هرگویه در مقیاس ۶ درجه‌ای لیکرت (کاملاً موافقم (۶) تا کاملاً مخالفم (۱)) پاسخ می‌دهد. دامنه‌ی نمرات از ۲۴ تا ۱۴۴ است. کسب نمرات بالا توسط آزمودنی نشان دهنده سرمایه روان‌شناختی بالا و بالعکس کسب نمرات پایین، سرمایه روان‌شناختی پایین آزمودنی را نشان می‌دهد. نتایج تحلیل عاملی روایی سازه را تأیید می‌کند. نسبت خی دو این آزمون برابر با ۲/۴۶ و آماره‌های (Comparative Fit Index; CFI) و (Root Mean Square Error of Approximation; RMSEA) در این پژوهش به ترتیب ۰/۹۷ و ۰/۸۰ گزارش شده است که نشان دهنده برازش کامل مدل ۴ عامل است و پایایی آزمون نیز از طریق روش آلفای کرونباخ۰/۹۰گزارش شد (۳۴). در ایران Rajaie و همکاران به بررسی روایی و پایایی این پرسش‌نامه پرداختند و نتایج تحلیل عاملی تأییدی، برازش مدل چهار عاملی این ابزار را مطلوب گزارش نمود. هم‌چنین، همبستگی کل مقیاس با عامل‌های خوش‌بینی، امید، تاب‌آوری و خودکارآمدی به ترتیب۰/۷۶، ۰/۸۷، ۰/۷۸ و ۰/۸۶ بود. و همبستگی میان عامل‌ها از ۰/۴۱ تا ۰/۶۲ محاسبه شد. پایایی این پرسش‌نامه نیز بر اساس روش آلفای کرونباخ ۰/۸۹ گزارش شده است (۳۵). در پژوهش حاضر ضریب پایایی پرسش‌نامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۸۶ محاسبه شد.

پرسش‌نامه‌ی بخشش (Forgiveness Scale): این پرسش‌نامه به وسیله Rye و همکاران (۲۰۰۱) توسعه یافته است که دارای ۱۵ سؤال می‌باشد. تحلیل عاملی این پرسش‌نامه، دو عامل را نشان داده است. یک عامل ماده‌هایی را شامل می‌شود که بیان کننده‌ی نبود افکار، احساسات و رفتار منفی نسبت به فرد خاطی است (نبود منفی، سؤالات ۱ تا۱۰). عامل دیگر بیان کننده وجود افکار، احساسات و رفتار مثبت نسبت به فرد خاطی است (وجود مثبت، سؤالات ۱۱ تا ۱۵). لذا پرسش‌نامه حاضر هم پاسخ‌های منفی و هم پاسخ‌های مثبت را می‌سنجد. نمره‌گذاری پرسش‌نامه نیز در مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای از کاملاً مخالف (۱)، مخالف (۲)، نظری ندارم (۳)، موافق (۴)، کاملاً موافق (۵) انجام می‌شود. البته نمره گذاری سؤالات ۱، ۳، ۴، ۵، ۸، ۱۰، ۱۲، ۱۴ به صورت معکوس می‌باشد. نمرات بالا نشانه بخشش و نمرات پایین نشانه نبود بخشش است (۳۶). Rye و همکاران (۲۰۰۱) آلفای کرونباخ نبود منفی"، "وجود مثبت "و کل پرسش‌نامه را به ترتیب ۰/۸۶، ۰/۸۵ و ۰/۸۷گزارش کردند و در راستای روایی همگرای پرسش‌نامه بخشش، نمره‌های حاصل از این پرسش‌نامه را با پرسش‌نامه بخشش اینرایت در میان ۳۲۸ نفر از دانشجویان دختر و پسر با میانگین سنی ۱۹ سال بررسی کرده و همبستگی ۰/۵۲ تا ۰/۷۵ را به دست آوردند. در ایران نیز آلفای کرونباخ این آزمون بر روی ۲۰۰ نفر از دانشجویان زن متأهل دانشگاه‌های تهران برابر ۰/۹۶ شد و روایی این مقیاس نیز از طریق همبستگی با سیاهه‌ی پنج عاملی نئو به ترتیب با روان رنجور خویی ۰/۴۵، با سازگاری ۰/۵۲، با برون‌گرایی ۰/۳۳، با توافق ۰/۴۲و با گشودگی ۰/۳۵به دست آمد (۳۷). در پژوهش حاضر پایایی پرسش‌نامه با روش آلفای کرونباخ برای زیرمقیاس مؤلفه مثبت ۰/۷۸ و برای فقدان احساس منفی ۰/۷۴ به دست آمد.

پرسش‌نامه‌ی معنای زندگی (Meaning of Life Questionnaire): این پرسش‌نامه توسط Steger و همکاران در سال (۲۰۱۰) ساخته شده است. پرسش‌نامه دارای ۱۰ سؤال در دو زیرمقیاس جستجوی معنا در زندگی (سؤالات ۹، ۶، ۵، ۴، ۱)

CCBY-NC.4.0 DEED

و وجود معنا (سؤالات ۱۰، ۸، ۷، ۳، ۲) می‌باشد که سؤالات بر اساس طیف هفت گزینه‌ای لیکرت (کاملاً نادرست (۱)، خیلی نادرست (۲)، کمی نادرست (۳)، بینابین (۴)، کمی درست (۵)، خیلی درست (۶) و کاملاً درست (۷)) طراحی شده است و سؤال ۹ به شکل معکوس نمره‌گذاری می‌شود. حداقل نمره در این پرسش‌نامه ۱۰ و حداکثر نمره ۷۰ می‌باشد و نمره‌ی بالاتر نشان دهنده‌ی داشتن معنا در زندگی است. روایی و پایایی و ساختار عاملی آن در پژوهش‌های مختلف با نمونه‌های مختلف مورد بررسی قرار گرفته است. به عنوان مثال، برای هر دو مقیاس همسانی درونی بسیار خوبی (ضرایب آلفا از ۰/۸۲ تا ۰/۸۷) گزارش شده است و در فاصله‌ی زمانی یک ماه اعتبار مجدد آزمون کافی (۰/۷۰) برای خرده مقیاس حضور و ۰/۷۳ برای خرده مقیاس جستجو) گزارش شده است (۳۸). پایایی آزمون و بازآزمون این مقیاس در ایران توسط مصرآبادی (۳۹) با دو هفته فاصله برای زیر مقیاس وجود معنی ۰/۸۴ و برای زیر مقیاس جستجوی معنی ۰/۷۴ به‌دست آمد. هم‌چنین، آلفای کرونباخ برای زیر مقیاس جستجوی معنی ۰/۷۵ و برای زیر مقیاس داشتن معنی ۰/۷۸ محاسبه شد. در پژوهش حاضر آلفای کرونباخ در بعد وجود معنا (۰/۸۷) و جستجوی معنا (۰/۸۵) به‌دست آمد.

پرسش‌نامه‌ی راهبردهای مقابله‌ای مذهبی (Religious Coping Strategies Questionnaire): پرسش‌نامه راهبردهای مقابله‌ای مذهبی توسط Pargament و همکارانش (۲۰۰۰) ایجاد شد. فرم کوتاه این پرسش‌نامه شامل ۱۴ سؤال و برگرفته از فرم اصلی و طولانی است که سبک‌های مقابله‌ای مثبت و منفی را مشخص می‌کند. هر یک از مقیاس‌های مثبت و منفی شامل ۷ گویه‌ی نشانگر رویارویی است. مقیاس‌های مثبت شامل ۱ تا ۷ و مقیاس‌های منفی شامل سؤالات ۸ تا ۱۴ است و به طور کلی نحوه استفاده عملی افراد از دین را در فرآیند مقابله با استرس‌های زندگی می‌سنجد. این آزمون دارای دو الگوی مقابله‌ای مثبت و منفی در مقابله با استرس است. نمره‌گذاری به صورت طیف لیکرت با چهار گزینه (هیچ وقت (۰) تا همیشه (۳)) است. نمره بالا در مقیاس مثبت نشان دهنده‌ی سبک مقابله‌ای مثبت و در مقیاس منفی نشان دهنده‌ی سبک مقابله‌ای منفی است. پارگامنت و همکاران همسانی درونی متوسط تا بالا و پایایی آزمون را با روش ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۰ گزارش نموده‌اند (۴۰). در پژوهش داخل کشور با روش همسانی درونی، پایایی آزمون برابر ۰/۹۳ محاسبه شده است (۴۱). در پژوهش حاضر نیز آلفای کرونباخ برای راهبردهای مقابله‌ای مثبت و منفی به ترتیب ۰/۷۹ و ۰/۸۱ به‌دست آمد.

این پژوهش، پس از تصویب در جلسه گروه مشاوره دانشگاه آزاد واحد تنکابن و اخذ مجوز، برای اجرای آن از سازمان‌های هدف مجوزهای لازم اخذ شد و پس از آن پرسش‌نامه ها به صورت فیزیکی بین افراد توزیع شد، لازم به ذکر است قبل از تکمیل پرسش‌نامه‌ها به شرکت کنندگان در این مطالعه اطمینان داده شد که اطلاعات شخصی آن‌ها نزد پژوهشگر محرمانه و محفوظ خواهد ماند. هم‌چنین، به آزمودنی‌ها در ابتدا توضیح داده شد که اگر تمایل به ادامه کار نداشته باشند می‌توانند انصراف خود را از تکمیل پرسش‌نامه‌ها اعلام نمایند.

داده‌های جمع‌آوری شده در این پژوهش با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۶ و نرم‌افزار AMOS نسخه ۲۴ و با روش آمار توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و آمار استنباطی (آزمون همبستگی Pearson)، مدل‌سازی معادلات ساختاری و الگوریتم حداقل مربعات جزئی تجزیه و تحلیل شد. سطح معنی‌داری در آزمون‌ها ۰/۰۵ در نظر گرفته شد.

CCBY-NC.4.0 DEED

نتایج

در این پژوهش ۴۰۰ نفر از کارکنان متأهل دارای فرزند پنج دستگاه اجرایی رشت مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد، از لحاظ جنسیت ۲۰۰ نفر مرد و ۲۰۰ نفر زن، از نظر سطح تحصیلات به ترتیب، ۲۱۵ نفر (۵۳/۸ درصد) فوق لیسانس، ۱۲۷ نفر (۳۱/۸ درصد) لیسانس، ۲۷ نفر (۶/۸ درصد) فوق دیپلم، ۲۲ نفر (۵/۵ درصد) دکتری و ۹ نفر (۲/۲ درصد) دیپلم و از نظر تعداد فرزند ۲۲۰ نفر (۵۵ درصد) دارای دو فرزند، ۱۴۵نفر (۳۶/۲ درصد) دارای یک فرزند و ۳۵نفر (۸/۷ درصد) دارای سه فرزند بودند.

هم‌چنین، اطلاعات توصیفی شامل میانگین، انحراف معیار، بیشینه-کمینه، چولگی، کشیدگی متغیرهای پژوهش در جدول ۱ ارائه شده است. با توجه به نتایج بدست آمده مقدار چولگی مشاهده شده برای متغیرهای پژوهش در بازه‌ی (۲+، ۲-) قرار دارد؛ یعنی از لحاظ چولگی متغیرهای مذکور نرمال بوده و توزیع آن متقارن است. هم‌چنین، مقدار کشیدگی آن‌ها نیز در بازه (۲+، ۲) قرار دارد؛ این نشان می‌دهد توزیع متغیرهای پژوهش از کشیدگی نرمال برخوردار است. جدول ۲، ماتریس همبستگی بین متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد که همبستگی مثبت و معناداری بین کلیه‌ی متغیرهای پژوهش وجود دارد و تمامی مؤلفه‌های پژوهش در سطح ۰/۰۰۱ معنادار می‌باشند.

جدول ۱- میانگین، انحراف معیار سرمایه روان‌شناختی و توانایی بخشش توان‌مندی خانواده، حضور و جستجوی معنا و مقابله‌ی مذهبی مثبت و منفی کارکنان متأهل دارای فرزند در سال ۱۴۰۳ (n=۴۰۰)

متغیر	میانگین	انحراف معیار	بیشینه-کمینه	چولگی	کشیدگی
سرمایه روان شناختی	۹۸/۷۵	۱۴/۸۴	۱۳۳-۴۴	-۰/۸۱	۰/۹۴
توانایی بخشش	۴۶/۳۵	۷/۱۸	۶۷-۲۳	-۰/۲۹	۰/۴۹
توان مندی خانواده	۷۳/۸۳	۸/۱۶	۱۰۰-۳۸	-۱/۱۰	۲/۴۴
حضور معنا	۲۹/۰۳	۴/۳۴	۳۵-۱۳	-۱/۱۸	۲/۰۱
جستجوی معنا	۲۶/۷۶	۵/۵۲	۳۵-۹	-۰/۹۴	۱/۰۶
مقابله مذهبی مثبت	۱۵/۷۶	۳/۴۴	۲۱-۳	-۰/۶۰	۰/۶۰
مقابله مذهبی منفی	۳/۲۰	۳/۰۷	۲۱-۰	۱/۳۲	۲/۹۰

جدول ۳- ماتریس همبستگی Pearson بین متغیرهای پژوهش سرمایه‌ی روان‌شناختی، توانایی بخشش، حضور و جستجوی معنا، مقابله‌ی مذهبی مثبت و منفی و توان‌مندی خانواده کارکنان متأهل دارای فرزند در سال ۱۴۰۳ (n=۴۰۰)

	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
۱. سرمایه روان‌شناختی	۱						
۲. توانایی بخشش	۰/۰۱	۱					
۳. حضور معنا	۰/۳۳**	۰/۴۹**	۱				
۴. جستجوی معنا	۰/۳۱**	۰/۵۲**	۰/۳۸**	۱			
۵. . مقابله مذهبی مثبت	۰/۲۵**	۰/۳۳**	۰/۳۱**	۰/۲۲**	۱		
۶. . مقابله مذهبی منفی	-۰/۲۴**	-۰/۲۸**	-۰/۲۳**	-۰/۱۹**	-۰/۱۵**	۱	
۷. توان‌مندی خانواده	۰/۲۵**	۰/۳۱**	۰/۳۹**	۰/۱۹**	۰/۳۶**	-۰/۱۶**	۰/۲۸** ۱

P<۰/۰۰۱ *

CCBY-NC.4.0 DEED

جهت بررسی برازش رابطه از روش تحلیل مسیر استفاده شد. با توجه به این‌که دامنه کجی و کشیدگی متغیرها در محدوده‌ی ۲± قرار داشت، نرمال بودن تک متغیری تأیید شد. جهت بررسی نرمال بودن چند متغیری از ضریب کشیدگی استاندارد شده‌ی مردیا و نسبت بحرانی استفاده شد (۴۲). در این پژوهش ضریب مردیا ۴/۴۳۸ و نسبت بحرانی ۲/۲۶۹ به دست آمده که کمتر از عدد ۵ می‌باشد، بنابراین فرض نرمال بودن چند متغیره معتبر است. به منظور بررسی عدم وجود داده‌های پرت چند متغیره، شاخص فاصله ماهالانوبیس، مورد بررسی قرار گرفت و سطوح معناداری کمتر از ۰/۰۵ نشان می‌دهد که داده‌های پرت دور هستند. بر اساس این شاخص، داده پرت شناسایی نشد. هم‌چنین، فرضیه‌ی غیر خطی چندگانه با شاخص‌های تحمل و عامل تورم واریانس مورد ارزیابی قرار گرفت (۴۲). در این تحلیل، هیچ انحرافی از فرض هم‌خطی چندگانه در هیچ یک از آماره‌های تحمل و مقادیر عامل تورم واریانس محاسبه شده برای متغیرهای پژوهش مشاهده نشد. بنابراین، بررسی مفروضات آماری نشان داد که روش تحلیل مسیر، روش مناسبی برای ارزیابی برازش مدل است و برای برآورد پارامترها از روش بیشینه‌ی درست‌نمایی استفاده شده است. شاخص‌های برازش مدل در جدول ۴ گزارش شده است. همان‌طور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، برازش مدل فرضی با استفاده از شاخص‌های برازندگی مثل شاخص مجذور خی χ^2/df برابر با ۱/۸۶ (کمتر از ۳)، مجذور میانگین مجذورات خطای تقریبی برابر با ۰/۵۵۰ (کمتر از ۰/۰۶) می‌باشند. هم‌چنین، مقدار شاخص‌های برازش مقایسه‌ای، شاخص نیکویی برازش، شاخص برازش افزایشی در سطح مطلوبی (یعنی بالاتر از ۰/۹) قرار دارند. در مجموع مطلوب بودن شاخص‌های برازش مدل نشان می‌دهد که مدل پژوهش حاضر برازندگی مناسبی با داده‌های گردآوری شده دارد (۴۲). هم‌چنین، دو عامل تعهد به ثبات و تعامل مثبت دارای بار عاملی کمتر از ۰/۴ بودند حذف شدند.

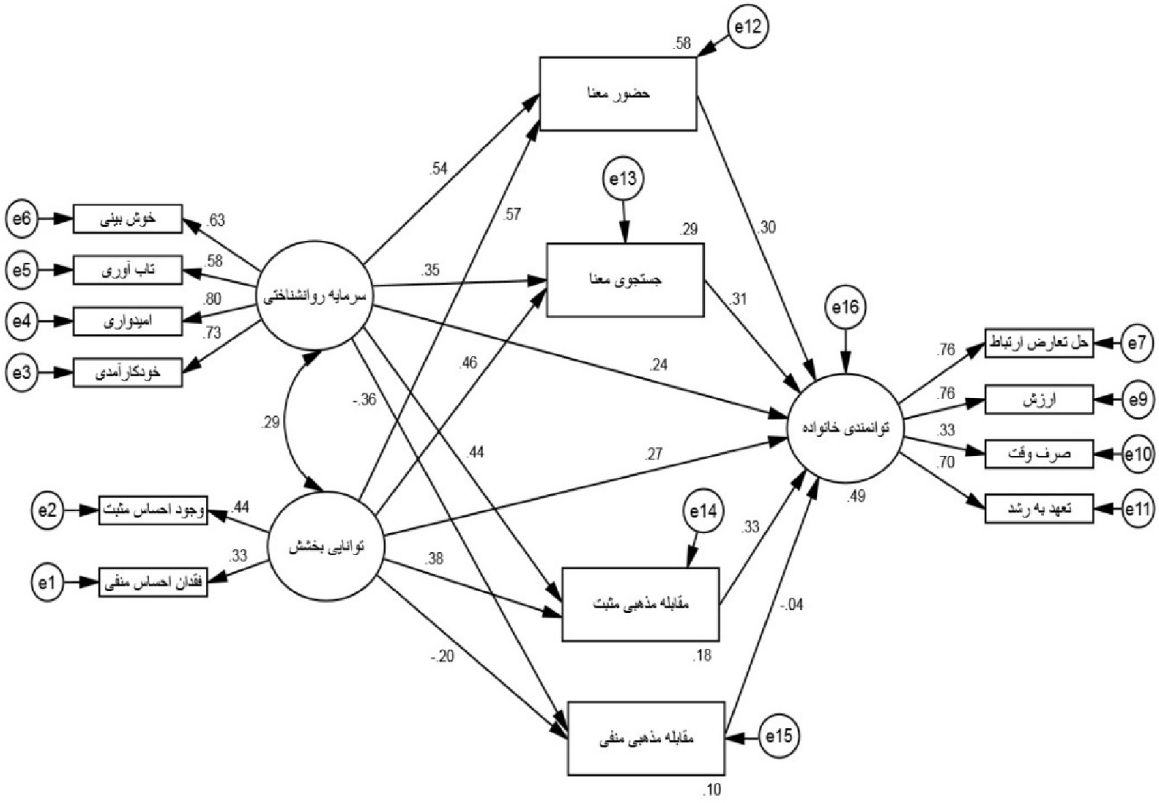
نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد، شاخص‌های برازش χ^2/df=۱/۸۶، RMSEA=۰/۰۵۵، IFI=۰/۹۲۹، CFI=۰/۹۲۸ و GFI= ۰/۹۴۷ حاکی از برازش خوب مدل پیشنهادی با داده‌ها است. بنابراین، مدل پیشنهادی از برازندگی مطلوبی برخوردار است.

جدول ٤- شاخص‌های برازش مدل پژوهش در کارکنان متأهل دارای فرزند در سال ۱٤۰۳ (n=٤۰۰)

شاخص برازندگی	χ^2/df	RMSEA	CFI	IFI	GFI
پیشنهادی	۱/۸۶	۰/۰۵۵	۰/۹۲۸	۰/۹۲۹	۰/۹۴۷
سطح قابل قبول ()	کمتر از ۳	کمتر از ۰/۰۶	بالاتر از ۰/۹	بالاتر از ۰/۹	بالاتر از ۰/۹
نتیجه	تأیید	تأیید	تأیید	تأیید	تأیید

مدل برازش شده در نمودار ۱ قابل مشاهده است. این نمودار نشان می‌دهد که میان متغیرهای پژوهش رابطه مستقیم و مطلوبی وجود دارد.

CCBY-NC.4.0 DEED

نمودار ۱- ضرایب استاندارد مدل پیشنهادی رابطه ساختاری سرمایه روان‌شناختی و توانایی بخشش بر توان‌مندی خانواده در کارکنان متأهل دارای فرزند در سال ۱۴۰۳ با میانجی‌گری معنای زندگی و راهبردهای مقابله‌ای مذهبی

با استناد به جدول ۵ می‌توان ضرایب استاندارد کلیه مسیرها و مقادیر بحرانی را در الگوی پیشنهادی مشاهده کرد. چنان‌که مشاهده می‌شود، سرمایه‌ی روان‌شناختی بر حضور معنا (β=۰/۵۳۸ ،P<۰/۰۰۱)، جستجوی معنا (β=۰/۳۵۳ ،P<۰/۰۰۱) و راهبرد مقابله‌ای مذهبی مثبت (β=۰/۴۴۰ ،P<۰/۰۰۱) اثر مثبت و معنادار داشت. هم‌چنین، توانایی بخشش بر حضور معنا (β=۰/۵۶۹ ،P<۰/۰۰۱)، جستجوی معنا (β=۰/۴۶۱ ،P<۰/۰۰۱) و راهبرد مقابله‌ای مذهبی مثبت (β=۰/۳۸۲ ،P<۰/۰۰۱) اثر مثبت و معنادار داشت. هم‌چنین، سرمایه‌ی روان‌شناختی (P<۰/۰۰۱، β=-۰/۳۵۹) و توانایی بخشش (P=۰/۰۳۳، β=-۰/۲۰۱) بر راهبرد مقابله‌ای منفی اثر منفی و معنادار دارد. حضور معنا (P=۰/۰۰۲، β=۰/۳۰۳)، جستجوی معنا (P<۰/۰۰۱، β=۰/۳۱۱) و راهبرد مقابله‌ای مثبت (P<۰/۰۰۱، β=۰/۳۳۱) بر توان‌مندی خانواده اثر مثبت و معناداری داشت. اما راهبرد مقابله‌ای منفی بر توان‌مندی خانواده اثر معناداری نداشت (P=۰/۷۳۳، β=-۰/۰۴۲).

CCBY-NC.4.0 DEED

جدول ۵- اثرات مستقیم بین متغیرهای پژوهش در کارکنان متأهل دارای فرزند در دستگاه‌های اجرایی رشت در سال ۱٤۰٤ (n=٤۰۰)

مسیر	ضرایب استاندارد	مقدار P	خطای معیار	نسبت بحرانی
سرمایه روان‌شناختی ---> توان‌مندی خانواده	۰/۲۴۱	۰/۰۱۶	۰/۰۳۲	۲/۴۹۹
توانایی بخشش ---> توان‌مندی خانواده	۰/۲۷۲	۰/۰۰۸	۰/۰۱۵	۲/۶۵۹
سرمایه روان‌شناختی ---> حضور معنا	۰/۵۳۸	<۰/۰۰۱	۰/۰۸۹	۷/۴۶۷
توانایی بخشش ---> حضور معنا	۰/۵۶۹	<۰/۰۰۱	۰/۱۰۳	۸/۲۲۵
سرمایه روان‌شناختی ---> جستجوی معنا	۰/۳۵۳	<۰/۰۰۱	۰/۰۶۶	۳/۹۱۴
توانایی بخشش ---> جستجوی معنا	۰/۴۶۱	<۰/۰۰۱	۰/۰۸۳	۵/۰۱۱
سرمایه روان‌شناختی ---> راهبرد مقابله مثبت	۰/۴۴۰	<۰/۰۰۱	۰/۰۷۶	۴/۹۲۱
توانایی بخشش ---> راهبرد مقابله مثبت	۰/۳۸۲	<۰/۰۰۱	۰/۰۷۲	۴/۲۱۱
سرمایه روان‌شناختی ---> راهبرد مقابله منفی	-۰/۳۵۹	<۰/۰۰۱	۰/۰۶۷	-۴/۰۱۹
توانایی بخشش ---> راهبرد مقابله منفی	-۰/۲۰۱	۰/۰۳۳	۰/۰۱۰	-۲/۱۰۶
حضور معنا ---> توان‌مندی خانواده	۰/۳۰۳	۰/۰۰۲	۰/۰۱۹	۲/۸۶۷
جستجوی معنا ---> توان‌مندی خانواده	۰/۳۱۱	<۰/۰۰۱	۰/۰۲۵	۲/۹۱۸
راهبرد مقابله مثبت ---> توان‌مندی خانواده	۰/۳۳۱	<۰/۰۰۱	۰/۰۴۲	۳/۷۳۲
راهبرد مقابله منفی ---> توان‌مندی خانواده	-۰/۰۴۲	۰/۷۳۳	۰/۰۱۳	-۰/۳۴۲

در مدل نهایی پژوهش حاضر هشت مسیر غیرمستقیم یا واسطه ای وجود دارد. برای تعیین اهمیت رابطه‌ی میانجی‌گری متوسط و تأثیر غیرمستقیم متغیر مستقل بر متغیر وابسته از طریق میانجی گری از روش بوت استرپ استفاده شد. عبارت تأثیر غیرمستقیم از طریق میانجی‌گری متغیر متوسط، به این معنی است که تأثیر متغیر مستقل (سرمایه‌ی روان‌شناختی) بر متغیر وابسته (توانایی بخشش) به صورت مستقیم و یک‌راست نیست، بلکه به صورت غیرمستقیم و از طریق واسطه‌گری متغیر میانجی (راهبرد مقابله مذهبی) رخ می‌دهد. به طور خلاصه، استفاده از "متغیر واسط" یا "میانجی" در پژوهش به ما کمک می‌کند تا از سطح "چه اتفاقی می‌افتد" فراتر رفته و به سطح "چگونه و چرا اتفاق می‌افتد" برسیم، که این خود به درک عمیق‌تر، طراحی مداخلات مؤثرتر و غنای تئوریک منجر می‌شود. در جدول ۶، منظور از داده، اثر غیرمستقیم در نمونه اصلی؛ و بوت، میانگین برآورد اثر غیرمستقیم در نمونه‌های بوت استرپ است. هم‌چنین، در این جدول، سوگیری، بیانگر تفاضل بین داده و بوت و خطای معیار نیز نشان دهنده انحراف معیار برآوردهای غیرمستقیم در نمونه‌های بوت استرپ است. نتایج آزمون بوت استرپ نشان داد که تأثیر غیرمستقیم سرمایه‌ی روان‌شناختی بر توان‌مندی خانواده از طریق حضور معنا و جستجوی معنا به ترتیب برابر ۰/۱۶۲۰ و ۰/۱۰۸۵ و تأثیر غیرمستقیم سرمایه‌ی روان‌شناختی بر توان‌مندی خانواده از طریق مقابله‌ی مذهبی مثبت برابر ۰/۱۴۵۲ به دست آمد که از لحاظ آماری معنادار بودند. هم‌چنین، اثر غیرمستقیم توانایی بخشش بر توان‌مندی خانواده از طریق حضور معنا و جستجوی معنا به ترتیب برابر ۰/۱۷۱۰ و ۰/۱۴۲۶ و اثر غیرمستقیم توانایی بخشش بر توان‌مندی خانواده از طریق مقابله‌ی مذهبی مثبت برابر ۰/۱۲۵۴ به‌دست آمد که از لحاظ آماری معنادار بودند. تأثیر غیرمستقیم سرمایه روان‌شناختی بر توان‌مندی خانواده از طریق

CCBY-NC.4.0 DEED

مقابله‌ی مذهبی منفی برابر ۰/۰۱۴۴ و اثر غیرمستقیم توانایی بخشش بر توان‌مندی خانواده از طریق مقابله مذهبی منفی برابر ۰/۰۰۸۰ به دست آمد که از لحاظ آماری معنادار نبودند. به عبارت دیگر، راهبردهای مقابله‌ای مذهبی منفی در رابطه‌ی بین سرمایه‌ی روان‌شناختی و توانایی بخشش با توان‌مندی خانواده نقش میانجی گری ندارد. بر این اساس، الگوی میانجی‌گری مشاهده‌شده در پژوهش حاضر از نوع «میانجی‌گری جزئی» است؛ بدین معنا که بخشی از اثر سرمایه‌ی روان‌شناختی و توانایی بخشش بر توان‌مندی خانواده از طریق متغیرهای میانجی معنادار منتقل می‌شود، اما همه‌ی مسیرهای میانجی‌گرانه فعال نیستند و نقش واسطه‌گری به‌صورت کامل برقرار نمی‌شود. بنابراین، راهبردهای مقابله مذهبی منفی نقش میانجی معناداری در روابط مذکور ایفاء نمی‌کنند.

جدول ٦- نتایج تحلیل اثرات غیرمستقیم بین متغیرهای پژوهش در کارکنان متأهل دارای فرزند در دستگاه‌های اجرایی رشت در سال ١٤٠٤ (n=٤٠٠)

مسیر	ضرایب استاندارد	مقدار P	شاخص بوت	شاخص سوگیری	شاخص خطای معیار	شاخص حد پایین	شاخص حد بالا
سرمایه روان‌شناختی به توان‌مندی خانواده از طریق حضور معنا	۰/۱۶۲۰	<۰/۰۰۱	۰/۱۶۲۷	۰/۰۰۰۷	۰/۰۴۵۷	۰/۰۹۳۵	۰/۲۵۴۳
سرمایه روان‌شناختی به توان‌مندی خانواده از طریق جستجو معنا	۰/۱۰۸۵	<۰/۰۰۱	۰/۰۹۹۱	۰/۰۰۹۴	۰/۰۳۲۳	۰/۰۵۴۳	۰/۱۶۹۸
سرمایه روان‌شناختی به توان‌مندی خانواده از طریق مقابله مذهبی مثبت	۰/۱۴۵۲	<۰/۰۰۱	۰/۱۴۵۷	۰/۰۰۰۵	۰/۰۴۲۳	۰/۰۹۶۷	۰/۲۴۰۱
سرمایه روان‌شناختی به توان‌مندی خانواده از طریق مقابله مذهبی منفی	۰/۰۱۴۴	۰/۳۷۸	۰/۰۱۳۵	۰/۰۰۰۹	۰/۰۰۷۹	-۰/۰۲۲۷	۰/۰۴۶۶
توانایی بخشش به توان‌مندی خانواده از طریق حضور معنا	۰/۱۷۱۰	<۰/۰۰۱	۰/۱۷۱۸	۰/۰۰۰۸	۰/۰۵۲۱	۰/۱۲۴۱	۰/۲۶۳۲
توانایی بخشش به توان‌مندی خانواده از طریق جستجو معنا	۰/۱۴۲۶	<۰/۰۰۱	۰/۱۴۲۸	۰/۰۰۰۲	۰/۰۲۹۷	۰/۰۹۷۷	۰/۲۲۶۵
توانایی بخشش به توان مندی خانواده از طریق مقابله مذهبی مثبت	۰/۱۲۵۴	<۰/۰۰۱	۰/۱۲۵۷	۰/۰۰۰۳	۰/۰۳۴۷	۰/۰۷۲۲	۰/۱۸۰۳
توانایی بخشش به توان‌مندی خانواده از طریق مقابله مذهبی منفی	۰/۰۰۸۰	۰/۸۴۷	۰/۰۰۹۳	۰/۰۰۱۳	۰/۰۰۴۱	-۰/۰۱۲۹	۰/۰۲۳۳

بحث

پژوهش حاضر با هدف تعیین رابطه‌ی سرمایه روان‌شناختی و توانایی بخشش بر توان‌مندی خانواده با نقش میانجی‌گری معنای زندگی و راهبردهای مقابله‌ای مذهبی انجام گرفت. نتایج نشان داد الگوی ساختاری پژوهش از برازش مطلوبی برخوردار است. هم‌چنین، معنای زندگی در رابطه‌ی بین سرمایه‌ی روان‌شناختی و توانایی بخشش با توان‌مندی خانواده نقش میانجی‌گرانه دارد. از جمله یافته‌های دیگر تحقیق حاضر این است که سرمایه‌ی روان‌شناختی برتوان‌مندی خانواده تأثیر مستقیم دارد. این یافته با نتایج یافته‌های Carmona-Halty و همکاران (۱۳)، Finacham و همکاران (۲۰)، Momenian و همکاران (۲۹)، Jung-Young و

CCBY-NC.4.0 DEED

همکاران (۳۰) همسو بود. این نتایج موید نتایج برخی مطالعات است که حاکی از تأثیر سرمایه‌ی روان‌شناختی بر روابط و کیفیت عملکرد خانواده (۱۲)، ارتباط تاب‌آوری و خوش‌بینی بالا و امید به زندگی با سلامت روانی و توان‌مندی افراد (۱۴)، تأثیر سازگاری و صمیمت اعضای خانواده در توان‌مندی آنان (۶) می‌باشد. در تبیین این یافته می‌توان گفت با افزایش سرمایه‌ی روان‌شناختی و تقویت آن توان‌مندی روان‌شناختی نیز افزایش می‌یابد و این امر علاوه بر افزایش اعتماد و احساس شایستگی در انجام امور باعث می‌شود افراد در برخورد با مسائل و مشکلات صبر بیشتری از خود نشان دهند و با برنامه‌ریزی پیش بروند و بهترین راه‌حل‌ها را برای حل مشکل انتخاب کنند و هم‌چنین تعاملات مفید و سازنده را استفاده کنند.

یکی دیگر از یافته‌های پژوهش این است که توانایی بخشش تأثیر مستقیمی بر توان‌مندی خانواده دارد. این یافته با نتایج پژوهش‌های Lee و همکاران و Fincham و همکاران (۱۲، ۲۰) همسو است. بخشش می‌تواند به عنوان یک راه قدرتمند برای پایان دادن به یک رابطه‌ی آشفته یا دردناک و فراهم کردن شرایط برای آشتی با فرد خاطی استفاده شود که با بیرون گذاشتن یکی از طرفین از دایره‌ی تعاملات منفی، رضایت زناشویی را افزایش داده و تعارضات را کاهش می‌دهد (۱۹). توانایی بخشش با سلامت روان افراد و کاهش پریشانی روانی ارتباط دارد، چنان‌که این امر منجر به بهبود عملکرد افراد در خانواده می‌شود. نتیجه به دست آمده در این زمینه را می‌توان به این گونه تبیین کرد که افرادی که از توانایی تحمل و کار بر روی اشتباهات اجتنا ناپذیر نزدیکان برخوردارند، به دلیل دارا بودن توان‌مندی هیجانی- رفتاری بخشش می‌توانند با وجود اشتباهات و شکست‌ها و خیانت‌ها به رابطه ادامه داده و فضای ارتباطی مبتنی بر نزدیکی، صمیمیت و تفاهم ایجاد کنند که متضمن سلامت روانی خانواده و کارآمدی آن می‌شود (۱۸).

یافته‌ای دیگر پژوهش نشان می‌دهد که معنای زندگی تأثیر غیرمستقیم و نقش واسطه‌ای در رابطه سرمایه روان‌شناختی و توانایی بخشش برتوان‌مندی خانواده دارد. معنای زندگی با خوش بینی و رضایت زناشویی در روابط بین‌فردی رابطه داشته و به رفاه و آسایش افراد مربوط می‌شود (۲۰). در واقع وقتی می‌گوییم "معنای زندگی باید مسیر اثر سرمایه‌ی روان‌شناختی را منتقل کند"، به این معنی است که معنای زندگی باید فضایی را فراهم کند که این ویژگی‌های مثبت (خودکارآمدی، امیدواری، خوش‌بینی و تاب‌آوری) بتوانند به بهترین شکل رشد و در نهایت به یک زندگی پربار و رضایت‌بخش منجر بشوند. جستجو و یافتن معنای زندگی به افراد کمک می‌کند تا دغدغه‌های اصلی خود را در زندگی شناسایی کنند و راهبردهای منعطف، سازگار و امیدوارکننده را برای رسیدن به اهداف خود در زندگی اتخاذ کنند (۲۶). چنان‌که برخی تحقیقات نیز در این زمینه نشان داده است که معنای زندگی می‌تواند با افزایش امید به زندگی که یکی از مؤلفه‌های سرمایه‌ی روان‌شناختی است، رضایت از زندگی را در افراد افزایش دهد و منجر به تاب‌آوری بیشتر در برابر پدیده‌های استرس‌زا شود که این امر باعث توان‌مندی اعضای خانواده می‌شود (۲۳).

معنا در زندگی باعث افزایش بخشش در زوجین، کاهش اختلافات زناشویی و در نهایت بهبود کیفیت زندگی خانوادگی می‌شود (۲۴). توان‌مند شدن خانواده‌ها، آن‌ها را به اولین مرکز غربالگری در جامعه تبدیل می‌کند که می‌توان آن را جامعه کوچک

CCBY-NC.4.0 DEED

نامید، بنابراین سرمایه‌گذاری در جهت توان‌مندسازی و ارتقاء دانش و نگرش این گروه در جهت حفظ، بهبود و ارتقاء سلامت خانواده بسیار حائز اهمیت است. در تبیین بهتر این یافته می‌توان گفت که براساس نظریه‌های شناختی- رفتاری یا وجودی نیز معنا به عنوان یک چارچوب شناختی مثبت شناخته می‌شود. چنان‌که وقتی فردی معنایی برای زندگی خود پیدا می‌کند، این معنا به عنوان یک شناخت مرکزی و مثبت عمل می‌کند. این شناخت، یک لنز است که فرد از طریق آن به دنیا نگاه می‌کند. در یک کلام، از دیدگاه وجودی، معنای زندگی نه تنها یک عنصر مهم، بلکه پایه و اساس رشد و شکوفایی انسان است. بدون معنا، سرمایه روان‌شناختی شاید بتواند تا حدی به فرد کمک کند، اما این کمک سطحی و ناپایدار خواهد بود. معنا به سرمایه‌ی روان‌شناختی عمق، جهت و پایداری می‌بخشد. این معنا به فرد کمک می‌کند تا با آزادی خود، مسئولیت‌پذیر باشد و در مواجهه با واقعیت‌های سخت زندگی، همچنان به جلو حرکت کند. پس، در هر دو رویکرد، چه شناختی-رفتاری و چه وجودی، معنای زندگی نه تنها یک کاتالیزور، بلکه یک بستر اساسی برای رشد و هدایت سرمایه روان‌شناختی است.

آخرین یافته‌ی پژوهش حاکی از آن است که راهبرد مقابله‌ای مذهبی تأثیر غیرمستقیم و نقش واسطه‌ای در رابطه‌ی سرمایه‌ی روان‌شناختی و توانایی بخشش دارد. این یافته با یافته‌های king و همکاران و kes و همکاران (۲۳-۲۲) همخوانی دارد. یافته‌های پژوهشی نشان داد در خانواده‌هایی که راهبردهای مقابله‌ای مذهبی در سطح بالاتری قرار دارند، افسردگی در سطح پایین‌تری قرار دارد (۲۹). در تبیین این یافته می‌توان گفت که سرمایه روان‌شناختی از طریق امیدواری، خوش‌بینی و خودکارآمدی به راهبرد مقابله‌ی مذهبی کمک می‌کند. چنانکه افرادی که دارای امیدواری و خوش‌بینی بالایی هستند، معمولاً به آینده با دید مثبت نگاه می‌کنند. این دیدگاه مثبت می‌تواند به شکل اعتماد به حکمت الهی، خود را در مقابله‌ی مذهبی نشان دهد. فردی با خودکارآمدی بالا، باور دارد که می‌تواند با چالش‌ها کنار بیاید. این خودکارآمدی در زمینه‌ی مذهبی می‌تواند به شکل باور به توانایی خود برای انجام اعمال مذهبی صحیح (مثل دعا، روزه، صدقه) برای کسب کمک الهی یا باور به توانایی خود برای یافتن معنای مذهبی در مشکلات تجلی یابد. افراد تاب‌آور نیز می‌توانند از سختی‌ها درس بگیرند و به حالت اولیه بازگردند. بنابراین، سرمایه‌ی روان‌شناختی، با تقویت ویژگی‌های مثبت فرد، به او کمک می‌کند تا راهبردهای مقابله‌ای مذهبی مؤثرتر و سازگارانه‌تری را اتخاذ کند. به عبارتی، سرمایه‌ی روان‌شناختی زیربنای روان‌شناختی را فراهم می‌کند تا فرد بتواند از ظرفیت‌های مذهبی خود به بهترین نحو استفاده کند (۱۴).

هم‌چنین، در ادامه تبیین نتیجه حاضر می‌توان گفت که راهبرد مقابله‌ای مذهبی می‌تواند از طریق بازسازی شناختی مذهبی، یافتن معنا در حمایت اجتماعی مذهبی، اعتماد به عدالت الهی و تمرین‌های معنوی به توانایی بخشش منجر شود. از طریق بازسازی شناختی مذهبی، وقتی فرد از راهبردهای مقابله‌ای مذهبی استفاده می‌کند، ممکن است واقعه آسیب‌رسان را از دیدگاه آموزه‌های مذهبی خود تفسیر کند. از طریق حمایت اجتماعی مذهبی، دوستان و رهبران مذهبی ممکن است فرد را تشویق به بخشش کنند، برای او دعا کنند، و به او کمک کنند تا دیدگاه مثبتی نسبت به وضعیت پیدا کند. این حمایت به فرد احساس تنهایی کمتری می‌دهد و روند بخشش را تسهیل می‌کند. از طریق

CCBY-NC.4.0 DEED

اعتماد به عدالت الهی، برخی از افراد مذهبی باور دارند که "حساب رسی نهایی" یا "عدالت الهی" وجود دارد. این باور می‌تواند به آن‌ها کمک کند تا نیاز به انتقام‌جویی شخصی را رها کنند. زیرا معتقدند که عادلانه برخورد خواهد شد (چه در این دنیا و چه در دنیای دیگر). این رها کردن بار انتقام، مسیر را برای بخشش هموار می‌کند. از طرفی دیگر تمرین‌های معنوی، دعا، مراقبه، تلاوت متون مقدس و سایر اعمال مذهبی می‌توانند به فرد کمک کنند تا آرامش درونی پیدا کند، احساسات منفی را پردازش کند و به سمت شفقت و همدلی حرکت کند که از پیش‌شرط‌های بخشش است. بنابراین، راهبرد مقابله مذهبی نقش واسطه‌ای دارد؛ یعنی سرمایه‌ی روان‌شناختی به فرد کمک می‌کند تا راهبردهای مقابله‌ی مذهبی سازگارانه‌تر و مؤثرتری را اتخاذ کند، و این راهبردهای مذهبی (از طریق بازسازی شناختی، یافتن معنا، حمایت اجتماعی و تمرین‌های معنوی) به نوبه خود منجر به افزایش توانایی بخشش در فرد می‌شوند. به عبارت ساده‌تر، کسی که از نظر روان‌شناختی قوی‌تر است، احتمالاً رویکرد مذهبی مثبت‌تری در مواجهه با مشکلات دارد و همین رویکرد مذهبی مثبت، او را در مسیر بخشش یاری می‌کند. این یک فرآیند غیرمستقیم است؛ سرمایه‌ی روان‌شناختی به طور مستقیم منجر به بخشش نمی‌شود، بلکه از طریق نحوه‌ی مقابله‌ی مذهبی فرد، بر بخشش تأثیر می‌گذارد (۲۲).

از محدودیت‌های اجرای این پژوهش است که با توجه به این که جامعه‌ی آماری پژوهش حاضر کارکنان دستگاه های دولتی شهر رشت بوده‌اند، لذا به دیگر مناطق جغرافیایی و فرهنگی قابل تعمیم نیست. پیشنهاد می‌شود در پـژوهش‌هـای آتی این مطالعه در دیگر جوامع آماری و مناطق شهر رشت و سایر شهرها انجام شود. هم‌چنین، نقش دیگر متغیرهـای واسـطه‌ای از جمله: رضایت از زندگی، خود کنترلی هیجانی، انعطاف‌پذیری شناختی در رابطه‌ی میان متغیرهای اصلی پژوهش بررسی شود.

نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که سرمایه‌ی روان‌شناختی و توانایی بخشش بر توان‌مندی خانواده اثر مستقیم دارد، تأثیر غیرمستقیم سرمایه‌ی روان‌شناختی و توانایی بخشش بر توان‌مندی خانواده از طریق معنای زندگی و راهبرد مقابله‌ای مثبت از لحاظ آماری معنادار است. این نتایج بر اهمیت مداخلات روان‌شناختی برای اصلاح سرمایه‌ی روان‌شناختی و توانایی بخشش، توان‌مندی خانواده و معنای زندگی و راهبردهای مقابله ای مذهبی تأکید می‌کنند. هم‌چنین، توجه به این متغیرها در طراحی برنامه های پیشگیرانه و مداخله‌ای می‌تواند به کاهش اثرات منفی نداشتن معنا در زندگی به زوجین و خانواده‌ها کمک کند.

تشکر و قدردانی

از کلیه افراد شرکت کننده که در اجرای این طرح پژوهشی مار ا یاری نمودند، صمیمانه قدردانی به عمل می‌آید.

تعارض منافع: بر اساس اظهار نویسندگان، این مقاله تعارض منافع ندارد.

حامی مالی: بر اساس اظهار نویسندگان، این پژوهش هیچ نوع حامی مالی ندارد.

ملاحظات اخلاقی (کد اخلاق): مقاله حاضر مستخرج از رساله دکتری نویسنده اول است که تحت راهنمایی و مشاوره نویسنده دوم و سوم اجرا شده است و با کد اخلاق IR.IAU.TON.REC.1401.075 در دانشگاه آزاد اسلامی واحد تنکابن به تصویب رسیده است.

مشارکت نویسندگان

- **طراحی ایده:** صفورا اصغرپور، امیر قربان‌پور لفمجانی
- **روش کار :** صفورا اصغرپور، امیر قربان‌پور لفمجانی
- **جمع‌آوری داده‌ها:** صفورا اصغرپور

CCBY-NC.4.0 DEED

- **تجزیه و تحلیل داده‌ها:** صفورا اصغرپور، امیر قربان‌پور لفمجانی، سجادرضایی

- **نظارت:** امیر قربان‌پور لفمجانی، سجادرضایی

- **مدیریت پروژه:** صفورا اصغرپور، امیر قربان‌پور لفمجانی، سجادرضایی

- **نگارش- پیش‌نویس اصلی:** صفورا اصغرپور

- **نگارش- بررسی و ویرایش:** صفورا اصغرپور، امیر قربان‌پور لفمجانی، سجادرضایی

References

1. Zhang Y. Family functioning in the contex of an adult family member with illness: A concept analysis. *J Clin Nurs* 2018; 27 (16): 3205.

2. Kahe E, Abdolreza Gharehbagh Z, Alhani F. The effect of implementing family-centered empowerment model on the empowerment of mothers of children with hydrocephalus. *JPEN* 2022; 8 (3):1-7. [Farsi]

3. Altgelt EE, Reyes MA, French JE, Meltzer AL, Mcnulty JK. Who is sexually faithful? Own and partner personality traits as predictors of infidelity. *Journal of Social and Personal Relationships* 2018; 35 (4): 600-14.

4. Jung-Yoong L, Jong-Sung K, Sung-Soo K, Jin-Kyu J, Seok-Jun Y, et al. Relationship between Health Behaviors and MaritalAdjustment and Marital Intimacy in Multicultural Family Female Immigrants. *KoreanJournal of Family Medicine* 2019; 40 (1): 31-8.

5. Ehsani H, Shahriari M, Zare Bahram A, Izadi M. Prediction of family resilience based on marital commitment and psychological capital in married couples of Takab city. *Journal of Adolescent and Youth Psychological Studies (JAYPS)* (2023); 4 (1):72-79. [Farsi]

6. Yousefi Z, Mashhadi A, Tabibi Z. The Effectiveness of Mindfulness-Enhanced Strength ning Family Program on Improving the Intrapersonal and Extra Personal Mindfulness Interactions of Mothers of 10 to 14 Years Old Children. *MEJDS* 2022; 12: 36. [Farsi]

7. Jin B, Ahn H. Factors influencing the happiness of late school-aged children: A focus on family strength and self-control. *Child Health Nursing Research* 2019; 25 (3): 245.

8. Moghadam L, Esmaillopour K. Comparison of Family Empowerment between Patients with Relapse and Patients with Sustained Maintenance Treatment. *Research on Addiction* 2018; 11 (44):75-90. [Farsi]

9. Liran B, Miller P. The role of psychological capital in academic adjustmentamong University students. *Journal of Happiness Studies* 2019; 20 (1): 51-65.

10. Sarboland Kh. The effect of psychological capital on work attachment with the role of mediating psychological empowerment. *Knowledge & Research in Applied Psychology* 2019; 20 (3): 65-76. [Farsi]

11. Khoshroo T, Qorbanpoorlafmejani A, Boland H. The relationship between psychological capital and family

CCBY-NC.4.0 DEED

empowerment: the mediating role of meaning in life and perceived social support. *The Women and Families Cultural-Educational* 2023; 18 (63): 181-212. [Farsi]

12. Li S, Zhang L, Shangguan C, Wang X, et al. The influence of relationship closeness and desire for forgiveness on interpersonal forgiveness. *International Journal of Psychophysiol* 2021; 167: 38-46

13. Carmona-Halty M, Salanova M, Schaufeli W. The strengthening starts at home: Parent–child relationships, psychological capital, and academic performance–alongitudinal mediation analysis. *Current Psychology* 2020; 1-9.

14. Luthans F, Youssef C, Avolio B. Psychological capital: Developing the human competi tive edge. *Oxford* 2015; UK: Oxford University Press.

15. Dudasova L, Prochazka J, Vaculik M, Lorenz T. Measuring psychological capital: Revision of the compound psychological capital scale. *J Plos One* 2021; 16 (3): 1-10.

16. MousaviMoghadam S, Kouchaki Z, Farzi M. Investigating the Relational Pattern of Psychological Capital, Spirituality, and Psychological Well-Being in Students. *Islamic Studies in Health* 2021; 5 (4): 49-58. [Farsi]

17. Hojjatkhah SM, Tarog tayeb M, Rahmani-Nik S, Karimi-Taleghani MN, Sattari H , Ehsanpour F. The Role of Forgiveness and Spiritualism in Predicting Couples' Happiness. *Journal of Pizhuhish Dar Din Va Salamat* 2021; 7 (3): 111-23. [Farsi]

18. Kamari S, Shahidi Sh, Ahangarcani M. Role of forgiveness and spirituality in predicting family efficacy level. *Journal of Research in Behavioural Sciences* 2014; 12 (2): 205-216. [Farsi]

19. Sepahvand T, Alaie-Moghadam M. Comparison of Family Forgiveness and Family Functioning in Active and Inactive Women in Charity Affairs. *Positive Psychology Research* 2022; 7 (4): 1-12. [Farsi]

20. Fincham FD, May R, Beach SR, Knee CR, Reis HT. Forgiveness interventions for optimal close relationships: Problems and prospects. Positive approaches to optimal relationship development. 2016: 304-25.

21. porhossein R, ehsani S, ensanimehr N, nabizadeh R. Study of the relationship between meaning life and life satisfaction with the mediating role of psychological capital. *Rooyesh* 2019; *8* (4): 225-32. [Farsi]

22. Kes D, Yildirim TA. The relationship of religious coping strategies and family harmony with caregiver burden for family members of patients with stroke. *Brain Inj* 2020; 34 (11): 1461-6.

23. King SD, Macpherson CF, Pflugeisen BM, Johnson RH. Religious/Spiritual coping in Young Adults with cancer. *J Adolesc Young Adult Oncol* 2021; 10 (3): 266-71.

24. Vatankhah H, Koochak Entezar R, Ghanbari Panah A. Prediction of Emotional Divorce Based on Cognitive Flexibility and Meaning of Life with mediation Work-Life Balance . *Rooyesh* 2021; 10 (9): 161-172. [Farsi]

25. Gonyea J, EO'Donnell A. Religious coping and psychological well-being in Latino Alz heimer's caregivers. *Int J Geriatr Psychiatry* 2021; 36 (12): 1922-30.

CCBY-NC.4.0 DEED

26. Karataş Z, Uzun K , Tagay Ö. Relationships between the life satisfaction, meaningin life, hope and COVID-19 fear for Turkish adults during the COVID-19 outbreak. *Frontiers in Psychology* 2021; 12: 633384.

27. Nouri S, Fallahzadeh H, Pourebrahim T, Nazarboland N. The Effectiveness of Group Logo therapy on the Meaning of life and Family Functioning in Autistic children Mothers. *Journal of Family Research* 2018; 14 (53): 135-49. [Farsi]

28. Savari K, Farzadi F. Predicting Meaning of life based on Optimism and Humor Styles. *Positive Psychology Research* 2021; 7 (26): 49-60. [Farsi]

29. Mominian S, Azazi N, Bagheri Z, Alhashemi K, Salimi S , et al. The relationship between religious coping and quality of life in infertile couples. *Iranian Journal of Nursing Research* 2020; 15: 47-55. [Farsi]

30. Jung-Yoong L, Jong-Sung K, Sung-Soo K, Jin-Kyu J, Seok-Jun Y, et al. Relationship between Health Behaviors and Marital Adjustment and Marital Intimacy in Multicultural Family Female Immigrants. *Korean Journal of Family Medicine* 2019; 40 (1): 31-8.

31. Motahari moayed V, Jian Bagheri M, Peyvandi P, Bliad M R, Hossienzadeh Taghvai M. The Structural Pattern of Family Functioning Based on Religious Orientation in Working Men and Women of Hamedan City with the Role of Resilience as a Mediator. *Shenakht Journal of Psychology and Psychiatry* 2024; 11 (2):108-21. [Farsi]

32. Bentler PM, Chou CP. Practical issues in structural modeling. *Sociological Methods & Research* 1987; 16 (1):78–17.

33. Schumm WR, Bollman SR, Jurich AP, Hatch RC.Family strengths and the Kansas Marital Satisfaction Scale: A factor analytic study. *Psychological Reports* 2001; 88: 965 -973.

34. Luthans F, Avolive BJ. Positive psychological capital: Measurement and relationship with statisfation. *Presonality Psychlogy* 2007; 6: 138-46.

35. Rajaie A, Nadi MA, Jafari AR. Psychometric characteristics of positive psychological capital scale among staff employees of education in Isfahan. *Knowledge & Research in Applied Psychology* 2017; 18 (2): 94-108.

36. Rye MS, Loiacono DM, Folck CD, Olszewski BT, Heim TA, Madia BP .Evaluation of the psychometric properties of two forgiveness scales. *Current Psychology* 2001; 20 (3): 260-277.

37. Zandipour T, Azadi S, Nahidpour F. A study on the relationship between forgiveness, personality traits, mental health in couples who referred to hygiene centers of Gachsaran. *Journal of Women and Society* 2011; 2 (6): 1-18. [Farsi]

38. Steger MF, Frazier P, Oishi S, Kaler M. The meaning in lifequestionnaire: Assessing the presence of and reach for meaning in life. *Journal of Counseling Psychology* 2010; 5: 128-37.

39. Mesrabadi J,Jafarian S,Ostavar N. Examine the validity and meaning in life questionnaire of the students. *International Journal of Behavioral Sciences* 2013; 7 (1):83-90. [Farsi]

40. Pargament KI, Koenig HG, Tarakeshwar N, Hahn J. Religious coping methods as predictors of psychological,

CCBY-NC.4.0 DEED

physical and spiritual outcomes among medically ill elderly patients: A two-year longitudinal study. *Journal of Health Psychology* 2004; 9 (6): 713-30.

41. Momenjoo N, Rabbani R, Mirzaei Fandokht O, Ramezani Ghahderijani Z. Role of religious coping and moral intelligence in predicting students' psychological hardiness during the Coronavirus epidemic.*Pajouhan Scientific Journal* 2021;19 (4):25-32. [Farsi]

42. Klein N. Prosocial behavior increases perceptions of meaning in life. *The Journal of Positive Psychology* 2023; 12 (4): 354-61. .

CCBY-NC.4.0 DEED

Structural Relationships between Psychological Capital and Forgiveness Ability and Family Strength with the Mediation of Meaning of Life and Religious Coping Strategies: A Descriptive Study

Safoora Asgharpour[1], Amir Qorbanpoor Lafmejani [2], Sajjad Rezaei[3]

Received: 25/03/25 Sent for Revision: 31/05/25 Received Revised Manuscript: 22/12/25 Accepted: 24/12/25

Background and Objectives: Special attention is paid to the foundation of the family due to its importance in raising an individual. The aim of the present study was to determine the structural relationships between psychological capital and the ability to forgive and family empowerment through the mediation of the meaning of life and religious coping strategies.

Materials and Methods: In a descriptive-correlational study, using structural equation modeling, 400 married employees with children in Rasht executive agencies were randomly selected in 2025. The instruments used in the study included the Loutans and Avolive's Psychological Capital (2007), Rye et al.'s Forgiveness (2001), Sham et al.'s Family Empowerment (2001), Steger et al.'s Meaning of Life (2010), and Pargament et al.'s Religious Coping Strategies (2000) Questionnaires. Pearson's correlation method and structural equation modeling were used to analyze the data.

Results: The results indicated a direct effect of psychological capital ($p=0.016$, $\beta=0.241$), and forgiveness ability on family empowerment ($p=0.008$, $\beta=0.272$). The indirect effect of psychological capital on family empowerment was 0.1620 through the presence of meaning, 0.1085 through the search for meaning, and 0.1452 through positive religious coping. Significant indirect effects of forgiveness ability on family empowerment were observed through presence of meaning (0.1710), search for meaning (0.1426), and positive religious coping (0.1254) ($p<0.05$).

Conclusion: The results indicate that meaning in life and positive religious coping mediate the effects of psychological capital and forgiveness on family empowerment. Therefore, strengthening mediating variables can be effective in designing programs to promote family health and strength.

Keywords: Psychological capital, Family empowerment, Ability to forgive, Meaning of life, Religious coping strategies

Funding: This study did not have any funds.

Conflict of interest: None declared.

Ethical considerations: The Ethics Committee of Islamic Azad University, Tonekabon Branch, approved the study (IR.IAU.TON.REC.1401.075).

Authors' contributions:

- **Conceptualization:** Safoora Asgharpour, Amir Qorbanpoor Lafmejani
- **Methodology:** Safoora Asgharpour, Amir Qorbanpoor Lafmejani
- **Data collection:** Safoora Asgharpour
- **Formal analysis:** Safoora Asgharpour, Amir Qorbanpoor Lafmejani, Sajjad Rezaei
- **Supervision:** Amir Qorbanpoor Lafmejani, Sajjad Rezaei
- **Project administration:** Safoora Asgharpour, Amir Qorbanpoor Lafmejani, Sajjad Rezaei
- **Writing – original draft:** Safoora Asgharpour
- **Writing – review & editing:** Safoora Asgharpour, Amir Qorbanpoor Lafmejani, Sajjad Rezaei

Citation: Asgharpour S, Qorbanpoor Lafmejani A, Rezaei S. Structural Relationships Between Psychological Capital and Forgiveness Ability and Family Strength with the Mediation of Meaning of Life and Religious Coping Strategies: A Descriptive Study. *J Rafsanjan Univ Med Sci* 2026; 24 (10): 937-54. [Farsi]

1- PhD Student, Dept.of Psychology and Counseling, Tonekabon Branch, Islamic Azad University, Tonekabon, Iran

2- Associate Prof., Dept. of Psychology and Counseling, Tonekabon Branch, Islamic Azad University, Tonekabon, Iran and Faculty of Literature and Humanities, University of Guilan, Rasht, Iran, ORCID: 0000-0003-3548-5629

(Corresponding Author) Tel: (013) 33690274, E-mail: qorbanpoorlafmejani@guilan.ac.ir

3- Associate Prof., Dept.of Psychology and Counseling, Tonekabon Branch, Islamic Azad University, Tonekabon, Iran and Faculty of Literature and Humanities, University of Guilan, Rasht, Iran

CCBY-NC.4.0 DEED